

E művelettel el is érkeztünk addig a pontig, ameddig az adat "vándorlása" során eljuthat, a kutatóig.

A fentiekben ismertetett rendszer bevezetésének munkálatait csaknem két esztendővel ezelőtt kezdtük el. Azóta a gépek már többszáz kérdésre adtak választ, s minden esetben elégedettek voltunk az eredményekkel. Nem állítjuk, hogy a korszerű társadalomtudományi információvisszakeresésnek egyetlen és kizárólagos módját ismertettük, de azt feltétlen kimondjuk, hogy érdemes új módszereket alkalmazni - még kudarcok árán is, mert csak ily módon lehet egy biztosított szintről előbbrelépni.

A tanszéki könyvtárosi munkakör nálunk és külföldön

BÁNDY VILMOS

A könyvtáros szakma jelentős munkaterületének, az egyetemek tanszéki könyvtárosi állásainak gyorsuló elértéktelenedési folyamatára (ami az egész szakma tekintélyét, érdekeit veszélyezteti) a szerző több cikkben (1) felhívta a figyelmet. Később G. SZABÓ László irt hirlapcikket (2) a problémáról. A felvetett téma egy része nem új, de mivel az első cikk megjelenése óta már hat év telt el és megoldás mindmáig nem született, az változatlanul aktuálisnak tekinthető. Most nemzetközi dokumentációval kívánjuk igazolni a tanszéki, intézeti könyvtárosok fennálló besorolási, szervezeti és bérezési helyzetének tarthatatlanságát. Ismertetjük a szocialista és a tőkés országok hasonló beosztású könyvtárosainak jogállását, és ebből kiderül; a magyarországi jogi helyzet egyedül áll. Előbb azonban a hazai problémákkal foglalkozunk.

A TANSZÉKI KÖNYVTÁROSOK JOGÁLLÁSA A FELSZABADULÁS UTÁN

A tanszéki könyvtárosi munkakör eredetileg hazánkban is önálló, tudományos könyvtárosi beosztás volt. A vonatkozó 1945. évi rendelet (3) az oktatók közé sorolta a tanszéki könyvtárosokat. 1950-ben az egyetemi központi könyvtárak munkatársaival azonos csoportba kerültek (4), "önálló könyvtáros" (1100-1300 Ft), "könyvtáros" (840-1200 Ft), "segédkönyvtáros" (800-1000 Ft) elnevezésű és fizetésű állásokkal. (Akkor a docens 1250-1750 Ft, az adjunktus 1000-1600 Ft, a tanársegéd 900-1300 Ft fizetést kapott.) A 40/1957. sz. MM-rendelet a (már csak a központi könyvtárak munkatársaiknak fenntartott) tudományos könyvtárosi státusból kivette és az adminisztratív munkaköri csoportba sorolta őket. Képesítésként azonban még akkor is kizárólag egyetemi oklevél volt előírva.

A tanszéki könyvtárosok adminisztratív csoportba tartozása a mai napig érvényben van. A 170/1960. sz. miniszteri rendeletben már "könyvtárkezelő"-ként szerepelt a "tanszéki könyvtáros I." is, noha egyetemi (főiskolai) végzettség, vagy középiskola és hosszabb gyakorlat volt az alkalmazási feltétel. A "tanszéki könyvtáros II." álláshoz semmiféle iskolai vagy szakmai képesítést sem kívánt meg a rendelet.

A jelenleg érvényes 201/1970. (M.K.5.) számú rendelet a munkakörök számát négyre emelte. Ezek a következők (a megfelelő besorolási feltételekkel):

"Kari könyvtár vezetője":

- a) egyetemi vagy főiskolai végzettség, 5 éves szakmai gyakorlat;
- b) középiskolai érettségi és legalább 10 éves szakmai gyakorlat;
- c) középiskolai érettségi és legalább 5 éves szakmai gyakorlat, valamint a munkakör ellátásához a jogszabályban előírt szakmai képesítés.

Béretétel: 2000 - 3500 Ft + 3 évenként 60 Ft.

"Tanszéki könyvtáros I.": "tanszéki vagy kari könyvtár kezelője",

- a) felsőfoku iskolai végzettség, a munkakörre előírt szakmai képesítés;
- b) középiskolai érettségi, a munkakörre előírt szakmai képesítés és legalább 5 éves szakmai gyakorlat.

Béretétel: 1500 - 3200 Ft + 3 évenként 60 Ft.

"Tanszéki könyvtáros II.": "tanszéki vagy kari könyvtár kezelője"

ha az előbbi munkakörre előírt iskolai végzettséggel és szakmai gyakorlattal nem rendelkezik, de a munkakörre előírt szakmai képesítése megvan.

Béretétel: 1200 - 2500 Ft + 3 évenként 40 Ft.

"Adminisztratív ügyviteli dolgozó I."

"ebbe a munkakörbe tartozik a tansz. v. kari könyvtár kezelője is, ha nem felel meg az előbbi munkakörre előírt feltételeknek."

Béretétel: 1200 - 2300 Ft + 3 évenként 40 Ft.

Végül a 202/1972. (M.K.4.) sz. rendelet és az ahhoz kiadott tájékoztató a fenti munkaköröket kiegészítette - ötödikként - a "vezető könyvtáros"-sal, aki tanszéknél nagyobb, de kárnak nem minősülő szervezeti egységben (pl. intézet, tanszékcsoport) több tanszéki könyvtáros munkáját irányítja. A kulcs-

szám és a besorolási feltételek azonosak a kari könyvtárvezetői kulcs-számmal előírtakkal, a bérezés ugyszintén.

A besorolási feltételek ismeretében megállapíthatjuk, hogy a tanszéki könyvtárosokra még 1970-ben sem vonatkoztatták a könyvtári munkakörök képesítéshez kötéséről, illetőleg a szakképesítésről szóló rendelkezéseket. Megdöbbenő, hogy még 1973-ban is bárki, minden iskolai és szakmai képesítés nélkül könyvtáros lehet az ország legmagasabb foku oktatási intézményeinek tanszékein, intézeteiben!

A MAI HELYZET

Ha figyelemmel kísértük az egyes rendeletek, utasítások nyomán előállott helyzetet, feltűnő, hogy 1957-ben következett be változás a tanszéki könyvtárosok jogállásában (akkor kerültek az adminisztratív állománycsoportba. Az 1956-os könyvtári tvr. rendelte el az egyetemi könyvtári hálózatok megszervezését, és akkortájt jöttek létre a tanszéki könyvtárakra vonatkozó szervezeti szabályzatok.)

Ezek életbeléptetése előtt a tanszékek könyvtárosi teendőit az oktatók végezték, csak a legnagyobb tanszékeken működtek önálló, közvetlenül a tanszékvezetőnek alárendelt főfoglalkozású tudományos könyvtárosok. Az oktatói munkatöbblet megkívánta, hogy az oktatók megosszák könyvtárosi munkájukat az adminisztrátorokkal, rájuk hagyva az egyszerűbb tevékenységet. Így alakult ki a tanszéki tudományos könyvtáros (az oktató) és a segédkönyvtáros új viszonya. Ennek kapcsán egyenlőségi jel került a hivatásos és az adminisztrátor-könyvtáros munkája közé. Az egyetemet végzett, ill. szakképzett könyvtárosok az adminisztrátorokkal azonosítva ugyanugy könyvtárfelelős oktatók alárendeltségébe kerültek, mint azok. A szakképzett könyvtárosból segédkönyvtáros lett, a könyvtárosi képzettséggel nem rendelkező oktatóból tudományos könyvtáros. Nyilvánvaló, hogy ami helyes volt az adminisztrátorok esetében, az főhivatású könyvtárosokkal szemben már károsan ható, elhibázott intézkedéssé vált és ez indította el a tanszéki könyvtárosi állás devalválódását.

1957 előtt azért alkalmaztak hivatásos könyvtárost, hogy teljesen önálló munkakörben oktató helyett végezzen könyvtárosi munkát. Ma egy főhivatású könyvtáros felvételekor az a látszat, hogy csak a munka egyik részét végző adminisztrátor szabadul fel, az oktató nem, mert ottmarad a könyvtár felelőseként. Ezzel összefüggésben hivatkozunk arra, hogy az MTA főtítkáranak az MTA könyvtárhálózatáról szóló 1972. évi utasítása (5) is már "könyvtári tanácsadó bizottság" esetleges (!) létrehozásáról tesz említést. Ugyanitt olvashatjuk, hogy "abban az esetben, ha ... főhivatású könyvtáros alkalmazása nem szükséges, az intézet valamely arra alkalmas tudományos munkatársát vagy tudományos munkakörben foglalkoztatott dolgozóját kell a könyvtár kezelésével megbízni..."

A hálózati szabályzatokban található meg a tanszéki könyvtárosok adminisztratív csoportba történt leminősítésének indítókai. Az elgondolás: ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk, mint az adminisztrátorokra, tehát ugyanabba az állománycsoportba kell sorolni őket. Ezzel szemben a hivatásos könyvtárosok (két, képesítéshez nem kötött munkakörüket leszámítva) a képesítési rendelet előírásainak megfelelő iskolai és szakmai végzettséggel rendelkeznek. Már pedig a jogszabályok azt, aki megszerzett egy munkakörre megszabott képesítést, általános érvénnyel szakképesítettnek, szakembernek ismerik el. Esetünkben is erről van szó; a felső- vagy középfokú képesítésű könyvtáros - szakember, tehát jogilag nem tekinthető azonosnak a csak szakmai minimummal vagy alapfokú képesítéssel rendelkező adminisztrátorral, következésképpen az általuk teljesített munka sem tekinthető azonosnak. Az elvi különbség akkor válik érzékelhető jogi megkülönböztetéssé, ha a könyvtáros szakembereket "tanszéki könyvtárosoknak", az adminisztrátorokat "tanszéki könyvtárkezelőnek" nevezzük.

Adminisztratív státusba történt sorolásuk megszüntette munkakörük szakmai jellegét, mert a közfelfogás a tanszékeken azokat, akik nem tartoznak az oktatók közé, adminisztrátoroknak tekinti, olyanoknak, akiknél szakmai végzettség nincs előírva. Ennek a következménye, hogy az új egyetemi intézetekben és tanszékcsoportokban a főhivatású könyvtárosokat az adminisztrátorokkal együtt intézeti irodai létszámba sorolták, intézeti irodavezető alapszabály szerinti - tehát hivatalosan - beosztotti alárendeltségbe. Az a furcsa helyzet állt elő, hogy a magasabb szervezeti egységekben a könyvtárosok még kevésbé önállóak, mint az alacsonyabbakban, a tanszékeken, mert a könyvtárfelelős oktató mellé még egyujabb irányítót, irodavezetőt is kaptak.

A munkakör elértéktelenedési folyamatának végállomásához akkor érkezett, amikor az intézeti könyvtáros, ill. "vezető könyvtáros" könyvtárfelelős oktató nélkül már csak irodavezető alá van rendelve. Ez az irodai adminisztrációba történt, formailag is kifejezett, végleges beolvasztást jelent. Az önálló, tanult szakma végleg eltűnt. A könyvtárosok irodai beosztottak lévén nem tagjai az intézeti tanácsnak, ülésein részt nem vehetnek, ezért könyvtári ügyek tárgyalására is jelenlétük nélkül, az irodavezető tesz előterjesztést.

Ez az alárendelés ha "vezető könyvtáros"-ra vonatkozik, jogszabályba is ütközik, mert vezető, irányító munkakört az egyetemi szervezeti és az általános érvényű szabályok értelmében csak magasabb, ténylegesen szervezett állás alá lehet rendelni. Az egyetemi állásrendszer nem ismer intézeti irodavezetői állást, az irodavezetők csak megbízás alapján működnek.

Mindennek a forrása: a szakmai jelleg teljes háttérbeszorulása. Utoljára az 1957-ben kiadott rendeletben olvastuk, hogy a tanszéki könyvtárosok munkaköre "könyvtári szakbeosztás". Az adminisztrációba történt besorolás után erről többé szó sem esik. Az egész szakma nevében ellenezzük, hogy egyetemet végzett okl. könyvtárosok, vagy szakképzett könyvtárosok

szakképesítésük, szakmájuk figyelembe nem vételével szakmai képesítés-sel nem rendelkező tanszéki munkaerőkkel azonosítva, az adminisztratív állománycsoportban maradjanak.

A tanszéki könyvtárosi beosztást ért káros hatások természetesen összefüggtek és kölcsönösen is hatottak egymásra. A szervezeti szabályok elégtelensége miatt a munkakör adminisztratív státusba került, ez pedig azt idézte elő, hogy megindult a könyvtárosok elvándorlása. A jól képzett és főleg egyetemet végzett szakemberek - látva az állás egyre fokozódó el-sorvadását - eltűntek. Hiába írta elő az 1957-es rendelet, hogy új alkalmazás esetén kizárólag egyetemi oklevél szükséges, ezt a követelményt többé tartani nem lehetett. A mércét egyre lejjebb eresztették. Ebben ismét közrejátszott az is, hogy az adminisztrátorokkal egy csoportba juttatták és ott a legkisebnek az iskolai követelmények. Ha ez nem így lett volna, akkor nem következett volna be, hogy minden iskolai és szakmai végzettség nélkül be lehet jutni egyetemi tanszékre könyvtárosi állásba.

Egyetemen, ahol a legmagasabb szintű oktató és tudományos tevékenység folyik, és ezzel a könyvtárosi munkának is lépést kell tartania. Ehhez azonban jól képzett könyvtárosok kellene, akik szakmájuk mellett széleskörű műveltséggel is rendelkeznek. Az egyetemi tudományos munka megkivánja külföldi szakirodalom feltárását, tehát újból csak az átlagosnál nagyobb műveltségű, idegen nyelveken beszélő könyvtárosokra van szükség. Minél tovább halasztódik a gyökeres megoldás, annál nehezebb lesz a kibontakozás a felhalmozódó személyi állományproblémák miatt.

Közzöljük a Budapesti Műszaki Egyetem tanszéki könyvtárosaira vonatkozó 1973 május első feléből eredő adatokat: a tansz. könyvtáros száma: 38 főfoglalkozású és 62 részfoglalkozású (adminisztrátor-) könyvtáros; a főfoglalkozású könyvtárosok iskolai végzettsége: egyetem: 3 (8 %), pártfőiskola: 2 (5 %), érettségi: 24 (63 %), általános iskola: 9 (24 %), szakmai képesítés: felsőfoku: 3 (8 %), középfoku 14 (37 %), alafoku: 13 (34 %), semmilyen 8 (21 %). Nyelvótlékot 11 fő (29 %) kapott.

Meghökkenítő, hogy a könyvtárosok 55 %-a nem rendelkezik megfelelő szakmai felkészültséggel, mert nyilvánvaló, hogy egyetemi tanszéki könyvtárban az alafoku képesítésnél jóval magasabb az egyetemi sinthez méltó, ésszerűen szükséges szakmai követelmény.

Lemérhető, hogy a tanszéki könyvtárosok már 16 éve fennálló és csak szaporodó sérelmei megoldásának elodázása mit eredményezett. A mostani helyzetben fiatal okleveles könyvtáros csak átmeneti állásnak tekinti ezt a munkakört és addig marad, amíg megfelelő helyet nem talál. Az üresen maradt helyek nem megfelelő felkészültségű, vagy képesítés nélküli munkaerőkkel töltődnek fel. Óriási a munkaerők cserélődése. Jellemző, hogy néha csak látszólagos a munkaerő távozása; megtalálható ugyanazon a tanszéken, de már nem könyvtárosi kulcsszámon; átminősítette magát adminisztrátorrá, mert azok is kedvezőbb bérezési feltételek között dolgoznak. A Budapesti Műszaki Egyetemen 37 tanszék közül, ahol hivatásos könyvtárosok működnek, 22 tanszéken és esetben találunk a könyvtárosnál

jóval magasabban fizetett adminisztrátort, tehát a könyvtárosok 60 %-a tartozik az utóbbiakhoz képest alacsonyabb bérezési kategóriába. Még a 3 egyetemet végzett könyvtáros közül is ketten alacsonyabb bérezésben részesülnek, mint a velük egy tanszéken dolgozó adminisztrátorok; egyikük 400 Ft-tal, a másik 380 Ft-tal kap kevesebbet. Az állások átlagbérei ugyanabban az időszakban; "kari könyvtár vezetője" (1 fő): 2800 Ft, "tsz. könyvtáros I." (21 fő): 2297 Ft, (Tsz. könyvtáros II." (12 fő); 1945 Ft, "Tsz. munkaerő" (3 fő); 1856 Ft, "adminisztratív ügyviteli dolgozó I." (1 fő); 1860 Ft; 1973. július 1-én egy, egyetemet végzett "tsz. könyvtáros I." "vezető könyvtáros" besorolásban részesült, bérezése: 2970 Ft.

A tanszéki könyvtárosok fizetése azért olyan alacsony a könyvtárosok országos átlagbééréhez képest mert több bérjavítási ütemmel maradtak el a többi könyvtárosi bérrendszerbe tartozó könyvtáros mögött. Legfeltűnőbb azonban, hogy ugyanazon intézményen, egyetemen belül a központi könyvtárban is jóval magasabbak a fizetések. Nem mindennapi eset; ugyanazért a munkáért más fizetés jár az egyik szobában mint a másikban. Az állománycsoportba tartozás is más a központi könyvtár, mint a tanszékek szobáiban, az egyik helyen tudományos, a másikban adminisztratív dolgozó a könyvtáros. Egy intézményen belül kétféle állásrendszer hatálya alá tartoznak ugyanis a könyvtárosok. Ez szöges ellentétben áll az MSZMP KB 1972. november 14-15-i ülésén hozott határozatok IV. részének 4. pontjában foglaltakkal: ... "fokozottabban érvényt kell szerezni annak, hogy az egyes szakmák azonos gyakorlattal rendelkező, azonos teljesítményt nyújtó munkásai ugyanazon skálájú alpbért kapjanak az egész országban"...

Összehasonlítás: "a tsz. könyvtáros I." alpbére 1500-3200 Ft, a központi könyvtári állásrendszerben ennek megfelelő "főkönyvtáros"-nak pedig 1700-3700 Ft; a "kari könyvtár vezetője" és a "vezető könyvtáros" állások vezető, irányító munkakörök, alpbértük: 2000-3500 Ft, ugyanakkor a másik állásrendszerben a "könyvtári csoportvezető" alpbére 1800-4200 Ft, az osztályvezetőh." alpbére: 2000-4200 Ft, az "osztályvezető" alpbére: 2300-4500 Ft.

A TANSZÉKI KÖNYVTÁRAK KÜLFÖLDÖN

SZOCIALISTA ORSZÁGOK

Ezekután rátérünk a külföldi tanszéki könyvtárosok besorolási rendszereinek ismertetésére. Mindenekelőtt a népi demokratikus országok hasonló beosztású könyvtárosainak helyzetét ismertetjük.

Csehszlovákia: A főiskolai könyvtárakban a következő rendszerek fordulnak elő: a) központi (alap-)könyvtárak alapállománnyal, az iskolai (kari) munkahelyekre un. részkönyvtárakba (tanszéki könyvtárakba) kihelyezett kis letétekkel; b) központi könyvtárak kisebb alapállománnyal, az egyes munkahelyek nagy könyvtáregységeivel (részkönyvtárakkal); c) könyvtári központok részkönyvtárakba kihelyezett állománnyal (pl. a prágai Universita

Karlova (Károly Egyetem) Filozófiai Karának könyvtári központja 42 rész-könyvtárral); d) egyes munkahelyek önálló könyvtárai (pl. a Számítástechnikai Intézet, a Marxizmus-leninizmus Intézet - intézeti könyvtárai). A tanszékek könyvtáraiban (részkönyvtárakban), melyek a központi könyvtár részei, általában az oktatók, vagy a tanszékek adminisztratív dolgozói kezelik a központi könyvtár szakkönyvtárosainak irányítása mellett a könyveket. Csak a részkönyvtárak nagy egységeinél - könyvtári központok rendszerében - működnek a részkönyvtárakban a könyvtári központ szakkönyvtárosai; szórványosan pedig a központi könyvtárak részkönyvtáraiban.

Tehát az egyetemek összes könyvtára a központi könyvtárakhoz tartozik az ott dolgozó szakkönyvtárosokkal együtt. A főiskolák és karok központi könyvtárainak könyvtárosai a tudományos és szakmunkaerők munkaköri és alapfizetési nomenklaturája szerint vannak besorolva (6) és két csoportba tartoznak.

A II. A. csoportban oklevéllel rendelkező szakkönyvtárosok:

1. önálló szakmunkaerő, specialista (vezető) könyvtáros 12 évi gyakorlattal 2400-3300 Kcs,
2. önálló szakmunkaerő 8 évi gyakorlattal 2200-2900 Kcs,
3. szakmunkaerő 4 évi gyakorlattal 1900-2500 Kcs,

A II. B. csoportba a középfoku képesítésű dolgozók tartoznak:

1. önálló munkaerő (szakkönyvtáros)
2. könyvtárosasszisztens (könyvtáros),
3. könyvtáros (segédkönyvtáros).

A szlovák közlés még a következő beosztásokat tartalmazza:

1. szakasszisztens 1500-2000 Kcs,
2. önálló munkaerő 1500-2000 Kcs,
3. asszisztens 1300-1700 Kcs.

Jugoszlávia: Az egyetemek tanszéki könyvtárosai itt is a tudományos személyzethez tartoznak. A központi könyvtárak könyvtárosai és a tanszéki könyvtárosok ugyanabba az állásrendszerbe vannak sorolva:

1. főkönyvtárnok (visji bibliotekar), egyetemi oklevél + szakvizsga, 12 évi gyakorlat, tudományos munkásság;
2. könyvtárnok (bibliotekar), egyetemi oklevél;
3. főkönyvtáros (visji knjiznicar), középiskola és 2 éves szakiskola;
4. könyvtáros (knjiznicar), érettségi;
5. kezelő (manipulant), népiskola 8 osztálya.

A 2-6. alatt felsoroltaknak 6-24 hónapi gyakorlati munka után szakvizsgát kell tenniük. A tanszéki könyvtárak a tanszékvezetők irányítása alá tartoznak. Egyetemi oklevél a képesítési előírás azokon a tanszékeken, ahol egyetlen könyvtáros végzi a munkát.

Lengyelország: A könyvtári hálózatok felosztásukat és irányításukat tekintve megegyeznek a magyar hálózatokkal. A besorolási rendszer (nomenklatura) minden lengyel könyvtárban egységes. Az egyetemek mindenfajta könyvtárában azonosak az iskolai követelmények és fizetések. A könyvtárosok Lengyelországban 2 csoportba tartoznak; I. okleveles könyvtárosok:

1. okl. főőr 4000-4600 Zł,
2. okl. őr 3700-4300 Zł,
3. okl. könyvtári adjunktus 2800-3800 Zł,
4. okl. könyvtári tanársegéd 2500-2700 Zł,

Működési pótlékaik: 1. köp. kvtár igazgatója 1100-1600 Zł, 2. közp. kvtár ig. h. 500-900 Zł, 3. közp. kvtári oszt. vez. - kari kvtár vez., intézeti kvtár vez. 500-700 Zł. Az okleveles könyvtárosokat elsősorban igazgatókként és vezetőkként, valamint tud. munkatársként alkalmazzák. Az okl. könyvtárosok állásonként I.V. fizetési osztályba tartoznak, amelyek 1972. május 1. és 1976. szeptember 1. között nyithatók meg előttük, ezenkívül automatikusan 4 évenként lépnek elő fizetési osztályukon belül. Ezek a könyvtárosok akár központi könyvtárban, akár tanszékeken (intézetekben) működnek, mind az "egyetemi oktatók" státusába tartoznak (7).

II. "Rendes könyvtárosok" (a "könyvtári szolgálat" dolgozói)

1. őr 2000-2800 Zł, szolg. pótdíj 1000 Zł-ig;
2. főkönyvtáros iskolai végzettség és képesítés szerint, 1600-2500 Zł, szolg. pótdíj 800 Zł-ig;
3. könyvtáros 1300-2200 Zł, szolg. pótdíj 600 Zł-ig;
4. alkönyvtáros 1100-1800 Zł, szolg. pótdíj 400 Zł-ig;
5. könyvtárosségéd 900-1500 Zł, szolg. pótdíj 300 Zł-ig;

Működési pótlékaik: 1. könyvtárvezető 600 Zł-ig, 2. kvtár-vez. h. 600 Zł-ig, 3. kari kvtár vez., intézeti kvtár vez. 400 Zł-ig, közép kvtár. oszt. vez. 300-400 Zł-ig. Ebben a csoportban minden 5 szolgálati év után 5 %-os korpótlék jár, ez azonban nem lehet több, mint a fizetés 15 %-a.

A lengyel egyetemeken a kari és intézeti könyvtárak vezetői a központi könyvtárak osztályvezetőivel egy szinten vannak. A besorolási rendszer 1972. május 1-én lépett hatályba.

NDK: A 3. főiskolai reform életbelépése óta (8), az egyetemek könyvtári szervezete egységes. Az összes egyetemi könyvtáros ugyanabba a státusba tartozik és minden vonatkozásban a központi könyvtár igazgatójának van alárendelve. A könyvtári hálózat irányító szerve a könyvtár, amelyhez csatolva, annak fiókjáiként működnek a csoportkönyvtárak (Sektions-

bibliotheken), amelyeknek a mi kari könyvtáraink felelnek meg. Nagy csoportkönyvtárak szakterületi könyvtárakat is foglalnak magukban. Tanszéki könyvtárak 1968 óta nem léteznek. A könyvtárosok 3 munkaköri csoportba vannak sorolva;

1. Szakmunkaerő, 2 éves általános szakiskola + gyakorlati képzés a könyvtárban. Munkakör: technikai, pl. olvasótermi felügyelet, kölcsönzés 450-600 M;
2. Könyvtáros, 3 éves könyvtárosi szakiskola (utolsó év gyakorlati a könyvtárban). Munkakör: központi könyvtári v. csoport- és területi könyvtári vezető könyvtáros 625-850 M.
3. Tudományos könyvtáros, 5 éves főiskola + speciális szak v. a berlini Könyvtártudományi Intézet 4 éves tanf.-a. Munkakör: vezető állás (pl. speciális szakterület referense, osztályvezető, csoportkönyvtár-vez., könyvtárigazgató 790-1500 M.

A csoport és területi könyvtárak vezetői itt is azonos szinten vannak a központi könyvtári vezetőekkel. Az NDK-ban kétféle könyvtárszervezet fordul elő: a) általános közkönyvtárak (ahol általában szakkönyvtárosokat alkalmaznak); b) tudományos általános és főiskolai könyvtárak. Ide tartoznak az egyetemi könyvtárak és a nagyüzemek szakkönyvtárai, utóbbiaknak különálló bérrendszerük van. A többieké egységes. Felhívjuk a figyelmet a Berlieni Humboldt-Egyetem Központi Könyvtárának működési szabályzatára, mely például szolgálhatna egy új, korszerű magyar szabályzat összeállításánál. (Cikkünk terjedelme miatt nem ismertethetjük.)

Románia: Valamennyi egyetemi könyvtáros beosztási helyére való tekintet nélkül egységes állásrendszerbe és egyuttal a tudományos személyzethez tartozik. A tanszéki könyvtárak a központi könyvtárhoz tartozó fiókkönyvtárak. Az egyetemi könyvtárosok megbecsült pozíciójának rangját igazolja, hogy a Bukaresti Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója egyetemi tanár és rektorhelyettes.

Szovjetunió: A főiskolai könyvtárak a tudományos könyvtárak státusrendszerébe vannak sorolva. Valamennyi könyvtáros, a fiók (kari és intézeti) könyvtárosokkal együtt, egységes állásrendszerbe tartozik. Az összes könyvtári munkahely a központi könyvtár részlege. A tanszékeken hivatásos könyvtárosok nem dolgoznak, a könyvtári munkát laboránsok végzik (9). A könyvtárak I-V. csoportba vannak sorolva a könyvtárosok, vezetők létszámától függően. A csoportbesorolás határozza meg a vezetőség fizetését, ezek: igazgató, ig. h., tud. titkár, vezetők, főkönyvtárnokok, főbibliográfusok és szerkesztők. A főkönyvtárosok, könyvtárosok és más munkatársak fizetése minden csoportban azonos. A fiókkönyvtárvezetők a Szovjetunióban is osztályvezetői szinten, a vezetőállásuk között vannak.

A Moszkvai Építészeti Főiskola könyvtárában 19 könyvtáros dolgozik, képesítésük: főiskolai (könyvtárosi, építészeti, nyelvészeti) 8 (42 %), középfokú könyvtáros 4 (21 %), érettségi 7 fő (37 %). A laboránsoknak és könyv-

tárosoknak középiskolai, a főlaboránsok részére, valamint főkönyvtárnoktól és főbibliográfustól felfelé főiskolai képesítés van előírva. A könyvtárak kétféle státuszrendszere létezik: a) tudományos könyvtárak, b) népkönyvtárak (közkönyvtárak). A könyvtári nomenklaturát a Szovjetunió Minisztertanácsa 1967. július 10-én hagyta jóvá.

NYUGATI ORSZÁGOK

A nyugati országok könyvtárrendszerei között, az alapelveket és felépítést tekintve, nincs nagyobb eltérés. A központi könyvtárak és a tanszékek, intézetek könyvtárjai az egyes egyetemeken belül egységes státuszrendszerbe vannak foglalva. Országos érvényű nomenklaturák nem igen léteznek, kisebb-nagyobb különbségek fordulnak elő. Még az állások elnevezései is ország-részenként nem egészen megegyezők lehetnek, különösen ott, ahol az egyetemek több fajtája (állami, magán, egyházi) létezik, mint pl. az USA-ban. Abban nincs különbség, hogy szigorúan az iskolai végzettségre és képesítésre épülnek az állásrendszerek. Nem ugyanazokkal az elnevezésekkel, de az egyetemi oktatók és tanárok besorolási és fizetési szintjén van az összes egyetemen dolgozó könyvtáros. Az egyetemi tanárokkal megegyező helyet foglalnak el az igazgatók és helyetteseik. A többiek a nekik megfelelő oktatóval vannak egysorban. Az állami fizetésrendszerekben az azonos vagy megegyező végzettségűek ugyanabban a besorolási kategóriában vannak, bárhol dolgoznak. Kisebb állás esetén az előmeneteli lehetőségek korlátozottabbak, de a saját csoportjukon belül. A cikk keretében részletes ismertetést nem adhatunk, a legjellemzőbb adatokat foglaljuk össze. A könyvtárosok 3 fő csoportjával találkozunk: 1. tudományos, 2. középfoku, 3. segéderők.

Angliában az egyetemi könyvtárosok státusa egységes. A tudományos könyvtárosok 2 kategóriába tartoznak. Az intézeti könyvtárak osztályai a központi könyvtáraknak tudományos könyvtárosokkal. Állások: 1. Librarian (ig.), 2. Deputy L. (ig. h.), 3. Sub-L. (oszt. vez.), 4. Assistant L. (oszt. vez. h.), 5. Senior Library Assistant, 6. Library Assistant. Képesítés 1-4: alapként B. A. v. B. Sc., magasabb: M. A. v. Ph. D. (Írország, Skócia hasonló).

Az USA-ban nincs általános státuszrendszer. Állások: 1. Director, 2. Assistant Director, 3. Curator/Specialist. 4. Department/Branch Head (osztályvezető, intézeti kvtárvezető), 5. Librarian (5 év gyakorlattal), 6. Librarian (5 év alatt). Néhol az oktatói címeket használják. Alapképesítés: M. A.

Ausztriában a felosztás: 1. "felsőbb könyvtári szolgálat" (höherer Bibliotheksdienst) tud. kvtárosok, egy okl., 2. magasabb kvt. szolg." (gehobener B.) nem tud. kvt. érettségi, 3. "könyvtári szakszolg." (Fachdienst) nem tud. kvt. éretts. nélkül. Ezenkívül szakvizsga szükséges. Státusz egységes.

NSZK: 1. "felsőbb szolg." tud. kv. egy okl. v. tud. fokozat + 2 éves szakképzés, vizsga, 2. "magasabb szolg." "okl. Könyvtáros" éretts. + 2-3 év szakképzés, vizsga, 3. "középső szolg." (mittlerer Dienst) egyszerű kv. tári teendők, középisk. + könyvkereskedői tanf. v. 2 éves szakképzés, vizsga, 4. "egyszerű szolg." (einfacher D.) raktárosok. A 60-as években szervezett egyetemeken az régi un. "decentralizált könyvtárak" helyett nagyobb egységeket, szakcsoporti vagy kari könyvtárakat hoztak létre, melyek a könyvtárosokkal együtt a közp. könyvtári igazgatója alá tartoznak. Státusuk egységes.

Belgium, Németalföld egységes tud. státus. Dániában, Finnországban, Franciaországban, Olaszországban, Svájcban nincsenek hivatásos tsz. könyvtárosok. Argentínában, Norvégiában, Svédországban, Törökországban nincs meghatározott állásrendszer. Portugáliában egységes a státus.

A feltárt anyagból megállapíthattuk, hogy a tanszéki, intézeti könyvtárosok kivétel nélkül mindenütt, a szocialista és tőkés országokban, egységes státusba tartoznak. A magyar jogálláshoz hasonlót sehol sem találtunk. A következtetések levonását a könyvtáros társadalom és az érdekeltek feszült érdeklődéssel várják.

Végül a szerző hálás köszönetet mond mindazoknak a külföldi kollégáknak, akik szíves, valóban kartársi segítséggel lehetővé tették az anyaggyűjtést és annak mostani összefoglaló közlését.

JEGYZETEK

1. Műszaki Egyetemi Könyvtáros, 1967. 1. sz. Könyvtáros, 1970. 1.sz. 1970. 11.sz., 1972. 4.sz.
2. G. Szabó László: Leértékelt könyvtárosok? = Magyar Hirlap, 1972. jan. 23.
3. 1945. december 30-i 18.600/1945. II. P. M. (Magyar Közlöny 212.) sz. rend.
4. 39/1950. (I. 29.) M. T. sz. rendelet
5. 17/1972 (A K, 20.) MTA. 7.sz. utasítás
6. Oktatásügyi Minisztérium, 1969. július 1-i 23-333/69-V./4.sz. rendelete alapján
7. Összehasonlításul: docens 4800-5200, adjunktus doktori tud.fokozattal 4300-4600, adjunktus tud. fok. nélkül, főelőadó (oktató) 3900-4100, előadó (oktató) 3500-3700, főtanárségéd 2800-3000, tanárségéd 2300, tanárségédgyakornok 2000 Z1-
8. A reformnak a könyvtárügyre tartozó alapelveit a Fő- és Szakiskolaügyi Minisztérium 22/1969 sz. rendelete tartalmazza (vö. Zentralblatt für Bibliothekswesen. 1970. 4.sz.
9. Állások: 1. igazgató, 2. tud.ig.h., 3. oszt. vez. 4. fiókkönyvtár-vez. 5. Csoportvez., 6. főkönyvtárnok (glavnij), 7. főbibliográfus I. (glavnij), 8. főszerkesztő, 9. szerkesztő specialista, 10. főkönyvtáros (sztarsij), 11. főbibliográfus II. (sztarsij), 12. főmódszertanos, 13. könyvtáros, 14. bibliográfus, 15. módszertanos, 16. al-könyvtáros (mladsij)